

Vi kom tilbake...

Av KJELL IVAR KNUTSEN

Lavt over fjellene i sør strøk ei livløs solskive. Blåkalde skygger strakte seg nordover og tegnet et bilde av en natur knuget av kulde. Den tunge furuskogen stod taus og beskyttet det som måtte være av liv. Til og med kvikksølvet på tømmerveggen holdt seg mest i ly på en dag som denne.

Men mellom husene på Kårvatn var det antydning til liv. To stille personer forlot tunet, passerte brua og forsvant innover i skogen. Godt kledd i ull og bomull tråkket de seg veg i løssnø og krattskog. Hvor skulle de?

Minuttene ble mange og sporene ble lange. Etterhvert fikk varmen godt tak under klærne, men ufortrødent fortsatte de videre. Med spente blikk speidet de innover og oppover i skogen. Hva så de etter?

Så stod de ved målet. Mellom grove furulegger, like fra en vinterblek himmel, hang en enorm isfoss. Det som var av lys, lekte i de blågrønne søylene, og ga dem liv. Med forskremte øyne ble ismassene saumfart fra bunn til topp, fra topp til bunn. Det brutale møtet med Nauståfossen tok nesten pusten fra de to.

- Dæven så stor den er, sa de uten å bruke ord. De satte seg ende ned i snøen. Etterhvert kom kulden krypende, og grep tilslutt et godt tak om ryggmargen til de to. Men nye minutter ble fortid før de på et usynlig signal brått reiste seg og snudde ryggen til Nauståfossen.

- Det virker som om det kan bli en kald dag, sa de med lettet stemme til hverandre...

Med lærdom fra Canada

Erling Halle hadde vært i Canada. Der borte fant han noen bøker som omhandlet klatring i frosne fossefall. Interessant, tenkte Erling og lærte seg isklatringens mange mysterier i lyset fra nattbordslampa.

Tilbake til Norge kom Erling med pågangsmot og det nyeste av amerikansk isklatreutstyr. Han så optimistisk på det meste, og så for seg Nauståfossen som sitt første «klatreprosjekt». Som innfødt todaling med familierøtter på Kårvatn, var valget opplagt. I Nauståfossen skulle teori og praksis forenes i en vellykket klatretur. Erling mente at jeg burde være med...

Dramatiske isskulpturer skapt av naturen. Med sollyset våkner ismassene til et liv i stading endring. Fargene skifter fra minutt til minutt, det samme formen. Isfossen er aldri den samme.

Med lånt utstyr og fri for motforestillinger, møtte jeg Erling på Kårvatn en iskald vinterdag i midten av 70-årene. Men det gikk som det måtte gå. Etter noen timer kunne vi forlate Kårvatn med livet og æren i behold. Vi aksepterte fakta, og snudde i tide. Nauståfossen var for stor for oss.

Nytt møte med fossen

Årene gikk og Nauståfossen lå der fortsatt. En regnfull vinterdag i 1986 møtte jeg Erling på isholka i en skarp sving i Surnadal. Sjølsagt ble det også tid til en prat om de «gode, gamle dager», og det som skjedde den gang. Eller mer riktig — det som ikke skjedde den gang. Før vi skilte lag, hadde vi avtalt et nytt møte med Nauståfossen.

På den avtalte dagen lavet snøen ned, som den hadde gjort i flere dager. Med ski på beina basket vi oss over myrene og gjennom skogen. Under Nauståfossen skiftet vi, og kastet et raskt blick oppover isfossen. Plastsko på beina og gore-tex over super og fiberpels. Det topp moderne utstyret for ti år siden hadde forlengt avgått med slitasjedøden, og gjenoppstått som «footfangs» og «zero-X». Men den største forandringen lå i erfaringsnivået. På ti år kan de ivrige lære mye.

Nauståfossen kan egentlig deles i fire. Øverst presser Nauståa seg gjennom et trangt gjel med mange mindre fosser og stryk. Så kaster elva seg ned sjøelve storfossen, før vannmassene igjen bruser inn et gjel, dette trangere og villere enn det langt der oppe. I hastig jag bærer det ned småfosser og gjennom djupe kulper. Midtvegs i dette gjelet ligger Jutulbrua, ei smal steinblokk som naturen har plassert som ei bru over den frådende elva. Så kommer elva til det siste frie fallet. Dette hoppet måler ikke stort mer enn ti meter, men er allikevel et praktfullt skue i de trolske omgivelsene. Deretter roer elva seg ned før sitt møte med Toåa...

En kamp i meterdjup snø

Men denne vinterdagen var det meste av dette skjult i meterdjup snø. Bare i sjøelve storfossen langt der oppe, kunne blågrønn is skimtes mot alt det snøkvite. Ja, ja — tenkte vi og gravde oss framover mot det nederste isfallet. Under snøen, langt der inne, fant vi noe fast og sikkert. Jo, det var is. Vi slo løs med de korte isøksene, skrittet

oppover på stegjernene og var i gang. Vi gravde og slo, sparket og bannet. Og hadde det kjempeartig.

Under oss hang ei grøft ned de stupbratte metrene. Over kanten ble det imidlertid umulig for oss å komme med hodet i friluft. Vi ble til tunnelarbeidere, og dukket inn i snøskavelen. Slik fortsatte det videre oppover gjelet. Delvis var vi på overflata, og delvis var vi langt under. Jutulbrua passerte vi med trang margin. Det hele var et udramatisk og artig slit — bortsett fra noen sekunder da snømassene kollapset og vi kjente det iskalde gufset fra kulpen som kom til syne. Men en heldig kombinasjon av flaks og velvillige snømasser, fikk oss tørrskodd over.

Et rør av is

Etter en time som yre unger, stod vi under sjøelve storfossen. Her tømte vi ryggsekkene for tau og det vi ellers hadde av sikringsutstyr. Over oss hang Nauståfossen, men ikke mer truende enn at dette burde gå rimelig bra. Nederst hadde det bygd seg opp en sokkel av snø og is, kanskje ti til femten meter høy. Deretter et fritthengende parti på nærmere tretti meter, før hele isfossen rundet seg elegant oppover og innover mot toppgjelet. Bare det fritthengende midtpartiet var helt uten snø.

Jeg begynte. Sokkelen var bratt, men ved å starte opp i bakkant og runde på skrå oppover mot fronten, kom jeg nokså problemfritt opp til det fritthengende partiet. Endelig mer is enn snø. Jeg dundret til med øksene. Da fikk jeg meg en stygg overraskelse. De knivskarpe øksene skar seg like inn i sjøelve fossen. Det som nedenfra hadde sett ut som nokså kompakt is viste seg nå å være et isrør. Jeg er ingen ingeniør, men etter mitt ringe skjønne måtte det også være snakk om en klar underdimensjonering. Kan noen centimeter is holde Nauståfossen på plass? Tja...

I slik is har det liten hensikt å sikre. Ingenting vil holde. Men rådløs var det ingen grunn til å være. Jeg måtte satse på en god og velprøvd metode. Forsiktighet og det som fortsatt var av kroppsbalanse. Sakte listet jeg meg oppover uten å forstyrre den buldrende fossen bak de tynne isveggene. Sjølsagt gikk det bra, og meter for meter økte avstanden ned til Erling. Etter førti meter kunne jeg kauke «sjølförankring». Her hadde isen lagt seg noe, og i en kompakt issvull fant jeg gode fester for to isskruer.

Med knivskarpe økser og stegjern skritter Anne-Grete Nebell opp en bratt isfoss i Gråura mellom Oppdal og Sunndal.

Under meg hang det et utett isrør. Fra hullene etter isøksene sprutet vatnet mot Erling der han kom fossende mot strømmen. Det var en blaut Erling som etter noen minutter kunne vagle seg til standplasskruene.

Jeg tok også neste taulengde. Men allerede her hadde isfossen lagt seg så mye at vi igjen drev mest med snøklating. Under meg stod en rolig Erling og tok imot det ene lette snøraset etter det andre. Da jeg etter nye førti meter så meg tilbake, var det ingen Erling der. Bare en snømann som lurte på om han snart kunne komme.

Erling skulle avslutte. Lenge før hele tauet var forsvunnet, satt han godt sikret til ei furu på toppen. Nauståfossen var vår, og vi takket den for en enestående fin tur.

Under furutreet var stemningen underlig. Tankene fløt både bakover og framover. For ti år siden snudde vi ryggen til Nauståfossen, men kom brukbart tilbake. Neste dag skulle jeg snu ryggen til kirurgen på Regionsykehuset, men ville jeg komme like bra tilbake etter *det* møtet?

Nede ved skiene så vi på ny oppover i isfossen. Med blikket fulgte vi våre spor, og for vårt indre øye så vi for oss en glimrende tur i en glimrende natur. På gjensyn, jeg kommer helt sikkert tilbake!